

سنة ١٤٤٠ هـ

نظریه رشد شناختی پیاژه

education

مفاهیم مهم نظریه رشد شناختی پیازه

❖ یک نظریه مرحله ای است.

❖ طرحواره و ساخت شناختی

❖ سازمان دهی

❖ سازگاری (انطباق): درون سازی و برون سازی

❖ تعادل یابی و عدم تعادل یابی

education

مراحل رشد شناختی

مرحله حسی-حرکتی

تولد تا ۲ سالگی

مرحله پیش عملیاتی

۲ تا ۷ سالگی

مرحله عملیات عینی

۷ تا ۱۱ سالگی

مرحله عملیات صوری

۱۱ سالگی به بعد

education

زیرمراحل حسی - حرکتی

❖ زیرمرحله ۱: طرحواره‌های بازتابی (تولد تا ۱ ماهگی)

❖ در آغاز، همه نوزادان بدون توجه به تجربیاتی که با آن مواجه می‌شوند بازتاب‌هایی چون مکیدن، چنگ زدن، نگاه کردن و... از خود نشان می‌دهند. پیازه این بازتاب‌های نوزاد را عناصر سازنده هوش حسی - حرکتی می‌دانست.

زیرمراحل حسی – حرکتی

- ❖ زیرمرحله ۲: واکنش‌های چرخشی نخستین – اولین انطباق‌های آموخته شده (۱ تا ۴ ماهگی)
- ❖ نوباوگان با **تکرار رفتارهای تصادفی** که نتایج مطلوبی به بار می‌آورند، بر اعمالشان کنترل ارادی کسب می‌کنند.
- ❖ این به عادت‌های حرکتی ساده‌ای مانند مکیدن انگشتان دست و باز و بسته کردن دست‌هایشان منجر می‌شود.
- ❖ هم‌چنین کودک در این مرحله **پیش‌بینی کردن رویدادها** را نیز آغاز می‌کند. او با دیدن شیشه شیر یا پستان مادر می‌فهمد که زمان غذا رسیده است و دست از گریه برمی‌دارد.
- ❖ از نظر پیازه کودکان در این مرحله بیشتر به **بدن خودشان توجه** دارند و کمتر نگران تأثیر اعمالشان بر دنیای بیرون هستند.

زیرمراحل حسی – حرکتی

❖ زیرمرحله ۳: واکنش‌های چرخشی ثانوی – ماندگار کردن دیدنی‌های جالب (۴ تا ۸ ماهگی)

❖ نوباوگان در این ماه‌های زندگی در دستیابی به اشیاء، چنگ زدن و دستکاری کردن آن‌ها ماهر می‌شوند و این پیشرفت‌های حرکتی آن‌ها در **جلب توجه آن‌ها به محیط بیرونی‌شان** نقش مهمی دارند.

❖ در این مرحله کودکان تلاش می‌کنند **رویدادهای جالبی را که اعمال خودشان به بار می‌آورد تکرار کنند**. افزایش کنترل بر رفتارها در این مرحله به نوباوه امکان می‌دهد که از رفتار دیگران به نحو بهتری تقلید کند.

زیرمراحل حسی - حرکتی

❖ زیرمرحله ۴: هماهنگی واکنش‌های چرخشی ثانویه (۸ تا ۱۲ ماهگی)

❖ در این مرحله نوباوگان **مرتب کردن طرحواره‌های خود** را آغاز می‌کنند. آن‌ها واکنش‌های مختلف خود را به صورت پیچیده‌تری به کار می‌برند و می‌توانند **رفتار عمدی و هدف‌گرا** انجام دهند.

❖ پیازه معتقد است که کودک در این مرحله به **"مفهوم پایداری شیء"** دست می‌یابد و درمی‌یابد که وقتی اشیاء از او دور می‌شوند یا مخفی هستند باز هم وجود دارند. بدین معنی که اگر در این مرحله شیء را به کودک نشان دهید و بعد آن را با چیزی بپوشانید می‌تواند در همان جا به دنبال شیء بگردد و آن را پیدا کند.

زیرمراحل حسی – حرکتی

❖ زیرمرحله ۴: هماهنگی واکنش‌های چرخشی ثانویه (۸ تا ۱۲ ماهگی)

- ❖ او برای این کار **دو طرحواره را با هم هماهنگ** می‌کند: ۱- کنار راندن مانع ۲- چنگ زدن به اسباب بازی. پیازه مطرح می‌کند که هنوز آگاهی کودک از پایداری شی کامل نیست و زمانی که شی در دیدرس کودک نباشد تصویر روشنی از آن ندارد.
- ❖ هم‌چنین در این مرحله کودک می‌تواند رفتارها را تقلید کند و رویدادها را بهتر پیش‌بینی کند.

زیرمراحل حسی - حرکتی

- ❖ زیرمرحله ۵: واکنش‌های چرخشی سوم - پی‌بردن به وسایل جدید از طریق کاوش فعال (۱۲ تا ۱۸ ماهگی)
- ❖ واکنش‌های چرخشی تجربی و خلاق
- ❖ در این مرحله **واکنش‌های کودک خلاق** می‌شود و از تکرار رفتارهای مختلف به نتایج جدیدی می‌رسد. همچنین مفهوم پایداری شی در کودک تقویت می‌شود و برای یافتن یک شی چندین محل را جستجو می‌کند.
- ❖ او در این مرحله می‌آموزد که چگونه برای به دست آوردن یک اسباب بازی دور از دسترس، از تکه چوب استفاده کرده و رفتارهای تقلیدی انعطاف پذیرتری نشان دهد.

زیرمراحل حسی - حرکتی

- ❖ زیرمرحله ۶: بازنمایی ذهنی - ابداع وسایل جدید از طریق ترکیبات ذهنی (۱۸ ماهگی تا ۲ سالگی)
- ❖ همچنین کودک در این مرحله به توانایی **"تقلید معوق"** نیز دست پیدا کرده و می‌تواند بدون اینکه الگو را مستقیماً ببیند با یادآوری برخی رفتارها آنها را تکرار کند. در پایان این مرحله، کودک **بازی وانمودکردن** را می‌آموزد. مثلاً او می‌تواند به خوبی خود را به خواب بزند و به سرعت در این توانایی ماهر می‌شود.
- ❖ زبان: دو سه کلمه بیان می‌شود.
- ❖ بقای شی کامل

زیرمراحل حسی – حرکتی

- ❖ زیرمرحله ۶: بازنمایی ذهنی – ابداع وسایل جدید از طریق ترکیبات ذهنی (۱۸ ماهگی تا ۲ سالگی)
- ❖ در این مرحله کودک از اشیاء غایب و رویدادهای گذشته تصویر ذهنی تشکیل می‌دهد و می‌تواند به جای رفتار کوشش و خطا، مسائل را به صورت نمادی حل کند که به این توانایی "**بازنمایی ذهنی**" می‌گویند.
- ❖ یکی از نشانه‌های این توانایی این است که کودکان به طور ناگهانی به راه حل‌های جدید برای مسائل خود می‌یابند.

مرحله پیش عملیاتی

- خودمداری یا خودمحوری: مهم‌ترین نقص تفکر پیش‌عملیاتی است. یعنی کودک نمی‌تواند به دیدگاه مشخص دیگری توجه کند.
- او کلمات را براساس تجارب خود تفسیر می‌کند و به کار می‌برد و هنوز نمی‌داند دیگران، که تجارب متفاوتی دارند، احتمالاً می‌توانند تصورات متفاوتی داشته باشند.
- بازی وانمود کردن: نمونه‌ای از بازنمایی ذهنی است. کمک به افزایش مهارت‌های شناختی و اجتماعی، افزایش حافظه، استدلال منطقی، زبان، سوادآموزی، تخیل، خلاقیت و توانایی منعکس کردن تفکر و فهمیدن دیدگاه دیگران

مرحله پیش عملیاتی

- **جاندارپنداری: نسبت دادن خصوصیات موجودات زنده به اشیاء. کودکان اعتقاد دارند اشیای بی جان درست مثل خود آنها افکار، امیال و احساس دارند. مثال: کودک چهارساله ای که فکرمی کند «ماه به پشت ابرها می رود که بخوابد».**
- **ناتوانی در نگهداری ذهنی: به رغم ایجاد تغییر در شکل ظاهری یا وضع مکانی یک شیء اگر چیزی به آن اضافه یا چیزی از آن کاسته نشود در مقدار واقعی آن تغییری ایجاد نمی شود.**
- **فقدان طبقه بندی سلسله مراتبی: کودکان قادر به سازمان دهی اشیا در طبقات و زیرطبقات براس شباهت ها و تفاوت نیستند.**

مرحله پیش عملیاتی

□ دلایل ناتوانی در نگهداری ذهنی:

□ تمرکزگرایی: فقط بر روی یک جنبه از موقعیت تمرکز می کنند.

□ برگشت ناپذیری: کودکان نمی توانند به صورت ذهنی یک رشته مراحل را (در مسأله) طی کنند و بعد جهت خود را تغییر دهند و به نقطه‌ی آغاز برگردند. برگشت پذیری بخشی از هر عملیات منطقی است.

education

مرحله عملیات عینی

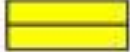
- ❖ در این دوره تفکر منطقی تر، انعطاف پذیرتر و سازمان یافته تر از اوایل کودکی است. عملیات ذهنی از قواعد منطقی پیروی می کنند.
- ❖ از رویدادهای مهم این مرحله درک مفهوم بقاء و یا نگهداری ذهنی از سوی کودکان است.
- ❖ مفهوم بقای عدد، طول، مایع (۶ تا ۷ سالگی)
- ❖ مفهوم بقای ماده (۷ تا ۸ سالگی)
- ❖ مفهوم بقای سطح ۹ تا ۱۰ سالگی
- ❖ طبقه بندی کردن، بازگشت پذیری، ردیف کردن، این همانی، جبران، عدم تمرکز

مرحله عملیات عینی

مهارت نگهداری		اصل بنیادی	آزمون مربوط به مهارت های نگهداری
تعداد (۵ تا ۷ سالگی)	ماده (۷ تا ۸)	طول (۷ تا ۸ سالگی)	مرحله اول ●●●●●●●● ●●●●●●●● دو ردیف کلمه یکسان که دو به دو روبه روی هم قرار می گیرند.
			مرحله دوم ○○○○○○○ ○○○○○○○ طول یکی از ردیف ها را بلندتر یا کوتاه تر می کنند.
			دو گلوله خمیر بازی یک اندازه یکی از گلوله ها را به صورت استوانه باریک درمی آورند.
طول (۷ تا ۸ سالگی)	ماده (۷ تا ۸)	طول (۷ تا ۸ سالگی)	تعداد واحدهای یک مجموعه تغییر نمی کند، حتی اگر طرز قرار گرفتن آن ها تغییر کند
			مقدار ماده ای که یک شیء چکش خور را تشکیل می دهد، صرف نظر از این که به آن شیء چه شکلی بدهند تغییر نمی کند.
			طول یک خط یا شیء از یک نوک به نوک دیگر صرف نظر از این که آن را چگونه قرار دهند و به چه شکلی درآورند تغییر نمی کند.
طول (۷ تا ۸ سالگی)	ماده (۷ تا ۸)	طول (۷ تا ۸ سالگی)	نوارهای پارچه ای که به صورت خطوط راست قرار گرفته اند.
			شکل نوارها را عوض می کنند.

مرحله عملیات عینی

 طرز قرار گرفتن مربع ها را تغییر می دهند.	 مربع هایی که به شکل مستطیل کنار هم قرار گرفته اند.	سطح کل مجموعه تصاویرمسطح، به هر شکلی که قرار گیرند، تغییر نمی کند	سطح ۸ تا ۹ سالگی
 واحدها در کنار هم قرار می گیرند	 واحدهایی که روی هم قرار می گیرند.	وزن یک شیء به هر شکلی که آن را درآورند، تغییر نمی کند.	وزن ۹ تا ۱۰ سالگی
جابه جایی آب بر اثر افقی قرار گرفتن یک شیء در آن	جابه جایی آب بر اثر عمودی قرار گرفتن یک شیء در آن	فضای اشغال شده به وسیله یک شیء صرف نظر از این که چه شکلی داشته باشد، تغییر نمی کند.	حجم ۱۱ تا ۱۲ سالگی

مرحله عملیات عینی

- ❖ طبقه بندی کردن: یعنی دسته بندی اشیاء در گروه ها یا طبقه های مختلف بر اساس ویژگی های مشترک آن ها.
- ❖ عدم تمرکز: یعنی توجه همزمان به چند ویژگی اشیاء.
- ❖ بازگشت پذیری: یعنی توانایی به عقب برگرداندن مراحل انجام یک رشته عمل به طور ذهنی و رسیدن به نقطه ی آغاز
- ❖ این همانی: تغییرات ظاهری اشیاء در مقدار واقعی آنها تغییری ایجاد نمی کند. یعنی کمیت شیء در اشکال مختلف همان است که در ابتدا بوده، مثلاً: شما نه هیچ آبی اضافه کردید و نه هیچ آبی را برداشتید.
- ❖ جبران: تغییر شکل اشیاء، در یک مورد، مورد دیگر را جبران می کند.

مرحله عملیات عینی

- ❖ ردیف کردن: یعنی قراردادن اشیاء و امور پشت سرهم برحسب یکی از ویژگی های طول، وزن و ..) آن ها.
- ❖ استنباط فرارونده: توانایی ردیف بندی به صورت ذهنی.
- ❖ مثلاً اگر چوب A بلندتر از چوب B و چوب B بلندتر از چوب C باشد، کودک از سن ۹ یا ۱۰ سالگی می تواند استنباط ذهنی کند که چوب A از چوب C بلندتر است تا قبل از آن نمی تواند این تکلیف را درست انجام دهد.
- ❖ استدلال فضایی: پیازه دریافت کودکان دبستانی شناخت دقیق تری از فضا دارند و این شناخت در توانایی جهت دادن آن ها دیده می شود. کودکان بین ۷ تا ۸ سالگی چرخش ذهنی را آغاز می کنند. آن ها می توانند چپ و راست مکان هایی را که اشغال نکرده اند، به درستی تشخیص دهند.

محدودیت های مرحله عملیات عینی

❖ تفکر عملیاتی یک محدودیت مهم دارد، کودکان فقط زمانی می توانند به طور منظم و منطقی فکر کنند که با اطلاعات عینی سروکار داشته باشند بتوانند مستقیماً آن ها را مشاهده کنند. عملیات ذهنی آنها در مورد مسائل انتزاعی ضعیف است.

❖ کودکان مرحله به مرحله در تکالیف عملیات عینی تسلط می یابند. کودکان دبستانی نمی توانند اصل کلی نگهداری را درک کنند و بعد آن را در مورد کلیه ی موقعیت های مربوطه به کار ببرند، بلکه به نظر می رسد که آن ها منطق هر مسأله را به طور جداگانه ای درک می کنند. پیوستار فراگیری یا تسلط تدریجی بر مفاهیم منطقی دلیل محدودیت تفکر این مرحله است. (برای مثال در نگهداری ذهنی).

مرحله عملیات صوری

❖ کسب توانایی تفکر بر حسب امور انتزاعی و تسلط بر قوانین منطق صوری

❖ علاوه بر اشیای محسوس ، موارد احتمالی و فرضی را نیز شامل می شود.

❖ نوجوانان مرحله تفکر صوری آرمان گرا و ناسازگارند.

❖ استدلال علمی نیز با رشد تفکر صوری امکان پذیر می شود. که در آن برای یک پدیده مورد مشاهده چند تبیین ممکن پیشنهاد و به صورت منظم آزمون می شود.

education

رشد اخلاقی از نظر پیازه

❖ پیازه سه مرحله استدلال اخلاقی (مرحله پیش اخلاقی، مرحله اخلاق دیگرپرو و مرحله اخلاق خودپرو) را در مصاحبه با کودکان شناسایی کرده است.

❖ **مرحله واقع گرایی اخلاقی یا اخلاق دیگر پرو (۶ تا ۱۰ سالگی):**

❖ توجه و احترام زیاد به قوانین در عین آگاهی کم از آنها، قاعده: مطلق، ثابت، مقدس و دستاورد تلاش قدرت‌های معتبر بیرونی.

❖ ارزیابی اخلاقی بر مبنای پیامدهای عینی (مثل مقدار خسارت و نتایج کار)

❖ خودمداری که از فهم اینکه دیگران دیدگاه‌های متفاوتی دارند، جلوگیری می‌کند.

❖ اطاعت اخلاقی از دیگران، اخلاق مبتنی بر اجبار، و احترام به دیگرانی که اقتدار دارند. خوبی: اطاعت از قانون بدون توجه به روح قانون.

❖ کیفر یا تنبیه به وسیله طبیعت و نتیجه حتمی و مسلم رفتار منفی. اعتقاد به عدالت طبیعی. قضاوت‌های اخلاقی محدود به موقعیت‌های ویژه و غیر قابل تعمیم است.

رشد اخلاقی از نظر پیاژه

❖ مرحله اخلاق خود پیرو (۱۰ و ۱۱ سالگی به بعد):

❖ نسبی گرایی اخلاقی، مقررات اخلاقی: ساخته یا آفریده اشخاص و ناظر به منافع و مصالح مردم و حاصل توافق افراد، اخلاق تعاونی مبتنی بر مشارکت

❖ ارزیابی اخلاقی علاوه بر پیامدهای عینی، با لحاظ احساسات و دیدگاه‌های نیت‌های افراد

❖ غلبه بر خودمرداری

❖ اطاعت، نه ضروری است و نه همیشه مطلوب. تخلف همیشه خطا نیست و به تنبیه منتهی نمی‌شود. تنبیه رفتار نادرست باید یا آسیب وارده را تلافی کند و یا بیاموزد که فرد به گونه بهتری عمل کند.

❖ اصول اخلاقی قابل تعمیم و قابل انعطاف کودکان

خدمات و نقطه ضعف های نظریه پیازه

❖ خدمات

❖ دیدگاه شناختی – رشدی پیازه، این حوزه را متقاعد ساخت که کودکان یادگیرنده های فعالی هستند که ذهنشان از ساختارهای غنی دانش تشکیل شده است.

❖ پیازه علاوه بر کاوش درک کودکان را از دنیای مادی، درک آنها را از دنیای اجتماعی را نیز مطالعه کرد.

❖ از لحاظ کاربردی نظریه پیازه به تحول برنامه های آموزشی که بر یادگیری اکتشافی تاکید می ورزند، کمک کرد.

خدمات و نقطه ضعف های نظریه پیازه

❖ نقاط ضعف

- ❖ پیازه توانایی های نوباوگان و کودکان پیش دبستانی را دست کم گرفته است.
- ❖ فرض او این نکته که یادگیری اکتشافی و نه آموزش بزرگسالان بهترین راه برای کمک به رشد است، زیر سوال می برد.
- ❖ رویکرد مرحله ای پیازه به تاثیرات اجتماعی و فرهنگی بر رشد توجه کافی نمی کند.
- ❖ بعضی از نظریه پردازان عمر با نتیجه گیری پیازه که بعد از نوجوانی تغییرات شناختی مهمی روی نمی دهد مخالف هستند.

تکلیف عملکردی

- ❖ رشد حرکتی در کودکان (شماره های ۱-۱۳).
- ❖ رشد هیجانی در کودکان (شماره های ۱۴-۲۶).
- ❖ رشد زبان در کودکان (شماره های ۲۷-۳۸).

❖ aeghballi88@gmail.com

education